

Bevezetés

Az utóbbi években egyre több tanulmány hangsúlyozza a szövegtani, szövegnyelvészeti kutatások fontosságát, térhódítását. A szövegek nyelvészeti alapú megközelítése révén egyre inkább érlelődik az az elvárás, hogy a kutatási eredmények egységes, adekvát szövegelméletté formálódjanak. Tudományosan megalapozott, részleteiben kidolgozott szövegelméletről azonban jelenleg még nem beszélhetünk. Ez nem azt jelenti, hogy nem születtek — és születnek — újabb és újabb modellek, amelyek alapjukat többé-kevésbé korábbi nyelvelméletekből merítik, s ezek apparátusát felhasználva alkotják meg saját elméleti kereteiket, és az azon belül adekvát módon működni képes elemző szisztémát.

Munkámat az utóbb említett modellek közé sorolom, mint egy olyan lehetséges módszert, amelyet alkalmazva szövegmondatoknak lehetőség szerint explicit leírására vállalkozhatunk, és amely a szövegmondatok leírásán túl szövegek szövegtani elemzéséhez kíván adalékot nyújtani.

Dolgozatom célja tehát olyan szövegmondat-reprezentációs modell ismertetése, amely elméleti kereténél, leíró apparátusánál fogva szövegek komplex elemzésének lehet az alapja. Az eddigi leíró grammatikai iskolák elméleteit, módszereit, eredményeit, hiányosságait figyelembe véve, konkrét szövegmondatok elemzésére támaszkodva alakítottam ki ezt a szövegmondat-elemzés háttéréül szolgáló ("két lépcsős") elméleti keretet. A modell célja, hogy egy bármilyen módon létrehozott szövegmondat-interpretáció explicit reprezentálhatóságát biztosítsa.

A szemiotikai textológia keretében PETŐFI S. JÁNOS az alábbi interpretációtípusokat különbözteti meg, párokba rendezve őket:

- *"természetes vs elméleti:*
úgynevezett 'természetes befogadói szituációban' létrehozott (intuitív, nem egy interpretációelmélet által előírt utasítás 'algoritmikus lépései'-t követő) interpretáció vs egy interpretációelmélet utasításait követő;
- *értelmező (más szóval: explikatív) vs értékelő (más szóval: evaluatív):*
egy vehikulumhoz valamennyi jelkomplexum-összetevőt (vagy azok közül csak valamelyeket) hozzárendelő interpretáció vs a hozzárendelt összetevőket valamilyen (stilisztikai, poétikai, szociális, morális, ideológiai, vallási stb.) normarendszerre vonatkozóan minősítő;

- *elsőfokú vs másodfokú:*
egy adott vehikulumhoz 'közvetlen' (betű szerinti értelemben vett) jelkomplexum-összetevőket hozzárendelő (vagy ezeket az összetevőket értékelő) interpretáció vs 'közvetett' (szimbolikus értelemben vett) jelkomplexum-összetevőket hozzárendelő (vagy ezeket az összetevőket értékelő);
- *leíró (más szóval: deskriptív) vs érvelő (más szóval: argumentatív):*
az értelmezést, értékelést csupán bemutató interpretáció vs a bemutatott értelmezést, értékelést megokoló;
- *strukturális vs procedurális:*
csupán az interpretációfolyamat eredményét bemutató interpretáció vs magát az interpretációfolyamatot (is) bemutató" (PETŐFI 1996: 24–25).

Az interpretáció itt felsorolt típusai közül az általános értelemben vett emberi kommunikációban az interpretátor általában *természetes* – értelmező – *elsőfokú* – leíró – *strukturális interpretációt* valósít meg. A szövegmondatok elemző megközelítésében én az ennek megfeleltethető *elméleti* – értelmező – *elsőfokú* – leíró – *strukturális interpretációt* veszem alapul.

A szövegorganizáció reprezentációjában – s ezáltal a szövegmondatokéban is – központi tényező az *explicit*ségre való törekvés. Egy reprezentáció explicit-sége kétféleképpen értelmezhető. Az explicit-ség *gyengébb* értelmezésben azt jelenti, hogy bár az interpretáció létrehozásakor intuíciónkat is felhasználjuk, az interpretáció eredményét explicit módon reprezentáljuk. Az explicit-ség fogalmának egy *erősebb* értelmezése az a fajta explicit-ség, amelynek jegyében előre megfogalmazott szabályrendszerből maga az interpretáció explicit módon levezethető. Ennek realizálására azonban már csak annak következtében sincs biztos alapunk, hogy az interpretáció minden esetben egy interpretálandó vehikulum és az azt interpretáló személy tudás-, feltételezés- stb. rendszere interakciójának eredménye, ahol ez a tudás-, feltételezés- stb. rendszer interpretátoronként változó, vagy változó lehet.

Ezek ismeretében a szövegmondatok reprezentációjában a lehetséges explicit-ségre törekvés annak az értelmezésnek explicit reprezentációját jelenti, amely egyéni módon létrehozott interpretáció eredményeként jön létre.

A disszertáció felépítése

A disszertáció fejezeteinek sorrendje, ezek felépítése szándékom szerint azt szolgálja, hogy az olvasó az általam kidolgozott szövegmondat-megközelítést úgy értelmezhesse, hogy bele tudja illeszteni egy átfogóbb tudomány- és

elmélettörténeti áttekintésbe. A reprezentációs modell bemutatását követő elemzések révén — konkrét adatokon keresztül — az is leszűrhető, hogy miben segíti, segítheti a vázolt szövegmondat-leírás teljes szövegek vagy szövegrészek nyelvészeti alapú elemzését.

A szövegmondat-reprezentáció kétlépcsős modellje

A modell elnevezésében a “kétlépcsős” jelző azt fejezi ki, hogy a reprezentáció létrehozása két megközelítésben jön létre. Az első megközelítés egyrészt *globális*, mert abban az adott szövegmondatnak és a neki megfeleltethető rendszermondatnak funkcionális-grammatikai, szintaktikai, (ko)referenciális leírását hozzuk létre; másrészt *szemi-formális*, mert ugyan ez a megközelítés formalizált reprezentáció létrehozására törekszik; de figyelembe veszi, hogy a szövegből kiinduló szövegnyelvészeti leírás teljes formalizálást nem tesz lehetővé.

A második megközelítés *kanonikus*, egyrészt azért, mert az adott szövegmondatokat aktuális megformáltságuknak megfeleltethető rendszermondatok pragmatikai paraméterekkel ellátott megnyilvánulásaként kezeli, másrészt azért, mert a reprezentációt egy kanonikus szabályrendszernek megfelelően hozza létre.

A jelen modell kétlépcsősségének heurisztikai motivációja az, hogy — figyelembe véve és ötvözve a meglévő mondatreprezentációs-eljárásokat — olyan reprezentációkat hozzon létre, amelyek kritikai szempontból elemezhetőek.

Mindkét megközelítés szemiotikai textológiai keretben történik, azaz a reprezentációban fontos szerep jut a kommunikációs helyzetnek, a szöveg multimedialitásának; valamint az interpretáció körülményei jellemzőinek.

A szövegmondat-elemzés alapjául szolgáló elméleti keretben a “reprezentáció” fogalma egy szövegmondat szintaktikai, szemantikai, pragmatikai aspektusainak lehetőség szerinti formalizált leírását jelenti, azzal a célkitűzéssel, hogy mind verbális síkon, mind a valóságábrázolás síkján a szöveg textualitásának leírásához használható információkkal szolgáljon.

A szövegmondatok lehetőség szerint explicit leírása szövegnyelvészetieken kívül rendszernyelvészeti ismereteket is igényel, mivel a szövegmondat leginkább a hozzárendelhető rendszermondathoz viszonyítva jellemezhető. A szövegmondat és a rendszermondat megformáltsága közötti egyezések és eltéré-

sek az adott ko- és/vagy kontextus ismeretében magyarázhatók. A reprezentációban részt vevő diszciplínák is ezeket az összefüggéseket érzékeltetik.

A **rendszer nyelvészet** feladata egy valamilyen módon értelmezett nyelvi kompetencia jólformáltsági kritériumainak eleget tevő nyelvi struktúrák — a mondat nagyságrendjében rendszermondatok — vizsgálata és kanonikus reprezentációja. A rendszermondatok reprezentációjában három fő komponens vesz részt: egy *explicációs komponens*, egy *strukturális komponens* — amely egy relációs és egy transzformációs komponenset foglal magába — és egy *pragmatikai komponens*, amely a nyelvi elemek használati feltételeivel foglalkozik.

Az explicációs komponens alap-összetevője egy *tezaurisztikus szótár*, amely az egyes címszók jelentését bizonyos explicációs szabályoknak eleget tevő explicációkban adja meg. A tezaurisztikus szótár és az explicációs szabályok együttesen alkotják az explicációs komponenset.

A rendszermondatot lexiko-szintaktikai, nyelvi-szemantikai, logikai szempontból a *strukturális komponens* alkomponensei írják le. A rendszermondat strukturáltsági fázisait a *relációs* alkomponens, az egyes strukturáltsági fázisok közötti összefüggéseket pedig a *transzformációs* alkomponens.

A rendszer elemei használatával foglalkozó **pragmatikai komponens** annak vizsgálatával és leírásával foglalkozik, hogy a rendszer elemei milyen feltételek teljesülése esetén válhatnak valamely kontextus és/vagy kotextus részévé. Ez a nyelvészeti ág a rendszermondatokból potenciális szövegmondatok halmazát hozza létre. Ez úgy értendő, hogy a rendszermondatoknak nincs referenciájuk, míg a potenciális szövegmondatok potenciális referenciával rendelkeznek.

A **szöveg nyelvészet** célja, hogy a szövegben vagy önálló szöveggént megvalósuló szövegmondatok szintaktikai és korreferenciális struktúráját reprezentálja a szövegmondatoknak megfeleltethető rendszermondatok reprezentációjából kiindulva. A szövegmondat-reprezentáció ennél fogva egyaránt támaszkodik magára a nyelvi rendszerre, a nyelvi rendszer elemeinek használatára, valamint a világra vonatkozó ismeretekre. Ezeknek az irányvonalnak megfelelően a szöveg nyelvészet is három fő komponenset foglal magában: egy *explicációs*, egy *strukturális* és egy *pragmatikai* komponenset.

A szöveg nyelvészet explicációs komponense a szöveg nyelvészet adott szövegre vonatkozó szótárkomponense. Ennek létrehozásakor a rendszer nyelvészet szótárkomponensére mint vonatkoztatási alapra támaszkodunk.

Az, hogy mind a rendszer nyelvészeti, mind a szöveg nyelvészeti elemzés strukturális és pragmatikai aspektust is mutat, az itt vázolt szövegmondat-rep-

rezentációnak azt a fontos vonását jelzi, hogy szövegmondatok szerkezeti elemzése csak a pragmatikai befolyásoltság figyelembevételével lehet releváns.

A pragmatikai befolyásoltság figyelembevétele teszi lehetővé azt, hogy a szövegmondatok reprezentációját szövegek elemzésében is adekvát módon használhassuk fel. Egy szöveg interpretálása ugyanis olyan reprezentációs modellt kíván, amely szövegmondatokat a szövegorganizációra való tekintettel elemez. Ebben a keretben az *interpretáció* strukturális leíró értelmező interpretációra utal, amelynek feladata az, hogy az interpretálandó vehikulumokhoz formai és szemantikai architektonikát rendeljen.

A szöveg olyan meghatározásából kiindulva, amely a szöveget komplex jelnek tekinti, nyilvánvaló, hogy a szövegek (különösképpen pedig a több szövegmondatból álló szövegek) adekvát interpretálásához semmiképpen sem nyújthat kielégítő keretet egy akár kibővített mondatgrammatika sem. A szövegjelenségek leírása ugyanis nem korlátozódhat csupán nyelvészeti aspektusokra. Ismeretes, hogy mondat nagyságrendű nyelvi egységek leírásával több deskriptív irányzat foglalkozik (egy részük morfológiai, lexiko-szintaktikai, szintagmatikai stb. vizsgálatokra is támaszkodik), de többnyire tisztán nyelvészeti elméleti keretük miatt nem nyújthatnak kielégítő alapot olyan jelenségek elemzéséhez, amelyek egy adott kotextus és/vagy kontextus függvényében realizálódnak. Ez a megállapítás szolgált motivációul ahhoz, hogy olyan szövegmondat-reprezentációs modellt próbáljak alkotni, amely a szövegelemzés szolgálatába állítható.

További feladatok

A szövegmondatok reprezentációjával kapcsolatban megfogalmazható feladatok két csoportba sorolhatók:

A feladatok egy része közvetlenül a reprezentációs modellt érinti. Ebben a keretben kiindulási alapunk az, hogy a szövegmondat-reprezentációs modell szintaktikai alapon áll, ugyanakkor kijelöli a szemantikai és a pragmatikai reprezentáció helyét is az elemzés keretén belül. Ebből kiindulva adódik a feladat: e két utóbbi komponens belső felépítésének, működésének kidolgozása elméleti szempontok figyelembe vételével. Közvetlenül a reprezentációs modellel kapcsolatos feladat továbbá a reprezentációs nyelv felülvizsgálata a lehetőség szerint optimális formalizálásra való törekvést tartva szem előtt.

A feladatok másik része a szövegmondat-leírás elméleti keretével függ össze. Ezen a téren a létrehozott diszciplína-keretből kiindulva elsőként egy

kiterjesztett szemantikai és pragmatikai aspektust is lehetővé tevő elemzés interdiszciplináris elméleti keretének kidolgozása szükséges.

Mivel a szövegmondat-reprezentáció tágabb elméleti kerete a szemiotikai textológia, a további szövegnyelvészeti vizsgálatnak négy fő kutatási területre kell irányulnia. Az első három terület: a korreferencialitás, a szövegmondatok összetevőinek, valamint maguknak a szövegmondatoknak a lineáris elrendezése. Ezekhez csatlakozik negyedikként a szöveg-organizáció vizsgálata általában. Az ezekkel a területekkel kapcsolatos alapvető feladatok a következők:

1. Korreferencialitás

Egy explicit korreferenciális elemzés számára mindenek előtt lehetővé kell tenni egyrészt a korreferenciális elemek, másrészt bármely referenciális elemhez a korreferenciális antecedensek és/vagy posztcedensek megállapíthatóságát. Ehhez explicit szintaktikai alapokon álló szemantikai megközelítés dolgozandó ki, meghatározva a reprezentációhoz szükséges diszciplína-összetevőket, illetve az ezek keretében működő leíró apparátust. Ehhez szemantikai alap annak meghatározása, hogy formailag és tartalmilag milyen legyen egy tezaurisztikus szótárban fellelhető szótári explikációk struktúrája. Ez a kérdés az explikandumokra és az explikánsokra vonatkozó feladatokat foglal magában.

Elsőként arra a kérdésre kell választ keresnünk, hogy **milyen legyen az explikandum formai struktúrája**. Minthogy szótári egységeknek meggyőződésünk szerint propozíciómagok tekintendők, ebben a kérdésben segítségünkre lehet az az elképzelés, amit dolgozatom 4. fejezetében fejtettem ki a propozíciómag felépítéséről. Eszerint a propozíciómag funktorból és argumentumaiból, valamint a funktorhoz kapcsolható kvalifikátorokból, kvantifikátorokból, és ezek lehetséges modifikátoraiból áll. Egy adekvát válasz ennek következtében ki kell, hogy térjen a következő részkérdések valamennyiére: Mit tekintünk funtornak? Melyek azok az argumentumhelyek (argumentumszerepek és argumentumváltozók), amelyeket egy adott funktor megkíván, illetőleg melyek azok a kvalifikátorok, kvantifikátorok, valamint esetleges modifikátoraik, amelyek a szóban forgó funktorhoz kapcsolódhatnak?

A következő lépésként az **explikánsok felépítését** kell meghatároznunk. Az explikánsokra vonatkozóan a fentiek következtében olyan struktúrát célszerű létrehozunk, amelyben egyrészt megtalálható a funktor verbális értelmezése, másrészt azoknak az egységeknek a szemantikai jellemzése,

amelyek argumentum-, illetőleg kvalifikátor-, kvantifikátor-, modifikátorhelyeket tölthetnek be.

Az explikációs struktúrákkal kapcsolatban megvizsgálandó továbbá az is, hogy az explikánsokban előforduló nyelvi elemek halmazán belül deklarálni lehet-e olyan részhalmazt, amely az adott rendszeren belül nem explikálandó. Azaz: lehetséges-e szemantikai primitíveket bevezetni és alkalmazni, vagy sem.

Az ily módon értelmezett explikációk lehetőséget adnak a legkülönbébb típusú tezaurisztikus korreferenciarelációk felfedezésére.

A korreferenciarelációkkal kapcsolatban továbbá arra kérdésre is válasz kell keresnünk, hogy milyen fokú explicitiségre lehet törekedni olyan szintaktikai-szemantikai szabályok összeállításában, amelyeknek feladata referenciális egységek korreferens antecedenseinek, illetve posztcedenseinek feltárása.

2. A szövegmondat-összetevők lineáris elrendezése

Egy szövegmondat összetevőinek lineáris elrendezésével kapcsolatban, a szövegmondat-reprezentációs modell nyújtotta eredményekből kiindulva véleményem szerint két kérdés vetődik fel közvetlenül.

Az első a reprezentáció tárgyául szolgáló szövegmondathoz rendelhető kiinduló szerkezetek halmazára vonatkozik: Megállapítható-e olyan szabályrendszer, amely egy szövegmondat szerkezeti képletéből képes levezetni a szövegmondat-összetevők lehetséges lineáris elrendezéseinek halmazát?

A másik kérdés a kiinduló szerkezetek pragmatikájával kapcsolatban fogalmazódik meg: A rendszernyelvészet pragmatikai komponensén belül milyen mértékig lehetséges megfogalmazni azokat a feltételeket, amelyek a kiinduló szerkezet-családok elemeinek kotextuális, illetve kontextuális realizációjához szükségesek, illetőleg elégségesek?

3. A szövegmondatok lineáris elrendezése

A szövegmondatok lineáris elrendezésének reprezentálása voltaképpen a linearizált szövegorganizáció leírását jelenti, és ezzel szükségszerűen szoros összefüggésben a relációs organizációt is.

A szövegmondatok lineáris elrendezését vizsgálva óhatatlanul felvetődik az a kérdés, hogy fellelhetők-e vajon olyan szövegmondat-sajátságok, amelyek valamilyen módon befolyásolják, esetleg meghatározzák annak a szöveg-

mondatnak (esetleg azoknak a szövegmondatoknak) a szintaktikai és/vagy szemantikai és/vagy pragmatikai sajátosságait, amelyek egy adott szövegmondat közvetlen környezetében (azaz előtte vagy utána) előfordulhatnak. Ezzel voltaképpen azt latolgatjuk, hogy meddig terjeszthető ki a mondatgrammatika kompetenciája a szöveg-összefüggőség leírásában.

A linearizáció kérdésköréhez tartozó két terület értelmezéséből közvetlenül adódik a következő feladat: meg kell próbálnunk megtalálni azt az analógiát, amely a szövegmondat-összetevők és a szövegmondat lineáris elrendezése között fennáll.

Ennek a kutatásnak kiindulópontjaként szolgálhat az a megalapozott feltevés, hogy amikor egy szövegmondat mellérendelő összetételű, akkor a tagmondatok lehetséges sorrendjének megállapítása ugyanolyan kérdéseket vet fel, mint az önálló szövegmondatok lehetséges egymásutánjainak a vizsgálata.

4. A szövegorganizáció további aspektusai

A szövegmondatok lehetőség szerinti explicit leírására létrehozott modell egyik törekvése az, hogy szövegek reprezentációja számára nyújtson kiindulási alapot. A további kutatási irány(ok) felvázolásakor ezért figyelembe kell vennünk a szövegorganizáció leírásával kapcsolatban felvetődő további feladatokat, kérdéseket is.

A szövegmondatok reprezentációjára létrehozott modell szintaktikai alapon áll, szemantikai és pragmatikai aspektusokat olyan mértékben és formában érvényesít, amilyen mértékben ez az adott keretben szükségesnek és elégségesnek mutatkozik.

A szövegorganizáció kérdésében is abból indulva ki, hogy a szövegmondatok reprezentációjának tágabb kerete a szemiotikai textológia, a szövegmondatok explicit leírására törekvő vizsgálat a szövegmondat-megközelítés szemiotikai-textológiai keretben történő szemantikai és pragmatikai kiterjesztését kívánja meg.

Ehhez mindenekelőtt az értelmező interpretáció szemantikai szintjeinek megkülönböztetését lehetővé tevő propozíciómag-típusokat kell szemügyre vennünk. Az egyes propozíciómagok közötti különbségtevés alapja a bennük szereplő funktorok szemantikai típusa. A propozíciómagok — a bennük szereplő funktor szemantikai természetétől függően — négy fő csoportba sorolhatók: *kommunikatív* (“kommunikál”), *performatív-modális* (pl. “csak úgy

mond”, *informál*”, *állít*”), *világalkotó* (pl. *tud*”, *feltételez*”, *hisz*”) és *neutrális* (pl. *megy*”, *énekel*”, *főz*”). (PETŐFI 1996: 34).

A szövegmondat és a szövegorganizáció elemzése szempontjából — a propozíciómag-típusokkal (illetőleg a belőlük létrehozott propozíciók típusaival) kapcsolatban — az alábbi kettős vonatkozású kérdés fogalmazódik meg.

- Egyrészt: az úgynevezett világalkotó elemek milyen interpretatív operációk eredményeként rendelkeznek a szövegmondatokhoz;
- Másrészt: a hozzárendeléseknek a végrehajtása után a szövegben kifejezésre juttatott események, történések, cselekedetek milyen módon rendelkeznek hozzá a szöveg egyes szereplőinek és/vagy a szöveg adott értelmezőjének részvilágaihoz. Ez voltaképpen egy adott szöveg nem logikai értelemben vett lehetséges világainak meghatározását jelenti.

Ha választ találtunk a fentiekben megfogalmazott kérdésekre, választ kell keresnünk arra az interpretációkkal kapcsolatos soron következő kérdésre is, hogy milyen feltételek teljesülése mellett valósítható meg a korreferencialitás, a szövegmondat-összetevők lineáris elrendezését, valamint a tagmondatok, illetőleg szövegmondatok lineáris elrendezését illetően az argumentatív interpretáció? Más szóval: Ezeknek az elemeknek a reprezentációja milyen argumentáció-rendszereket követel, illetve enged meg?

Jóllehet a felsorolt “további feladatok”-kal disszertációmban érdemben nem foglalkoztam, de a szövegmondat-reprezentáció számára kidolgozott modell létrehozásakor ezekre a feladatokra is tekintettel voltam. Csak ilyen módon valósítható meg ugyanis a létrehozott modell organikus továbbépítése.

Irodalom

PETŐFI S. JÁNOS (1996) *Az explicitég biztosításának feltételei és lehetőségei természetes nyelvi szövegek interpretációjában*. Linguistica, Series C, Relationes, 8. A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete, Budapest.

Publikációim a témában

Tanulmányok:

- Egy nyelvjárási szöveg koreferenciális szerkezetének elemzéséhez. *Magyar Nyelvjárások XXXV*. Debrecen, 1998: 95–107.
(Internet-cím: <http://mnytud.arts.klte.hu/mnyj/xxxv/mnyj35.htm>)
- Koreferenciális kifejezések és koreferenciarelációk. Példaszöveg: A Larousse enciklopédia egy szócikke. In: PETŐFI S. JÁNOS (szerk.): *Officina Textologica 2. Koreferáló elemek – koreferenciarelációk. Magyar nyelvű szövegek elemzése*. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 1998: 57–79. (Internet-cím: http://mnytud.arts.klte.hu/off_text/2/ot2_tart.htm)
- Megjegyzések egy szövegnyelvészeti indíttatású mondattani keret elméleti megalapozásához. In: PETŐFI S. JÁNOS—BÉKÉSI IMRE—VASS LÁSZLÓ (szerk.): *Szemiotikai Szövegtan 11. A szemiotikai szövegtani kutatás diszciplináris környezetéhez (III)*. JGyTF Kiadó, Szeged, 1998: 161–194.
- A lineáris felszíni struktúrák vizsgálata Áprily Lajos *A hiúz* című elbeszélésének első négy bekezdése alapján. In: SZIKSZAINÉ NAGY IRMA (szerk.): *Officina Textologica 3. Szövegmondat-összetevők lehetséges lineáris elrendezéseinek elemzéséhez. Magyar nyelvű szövegek elemzése*. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 1998: 48–59.
- Szövegmondatok kompozicionális organizációjáról. *Magyar Nyelvjárások XXXVII*. Debrecen, 1999: 143–157.
- A koreferenciaelemzés kérdésének nyelvészeti megközelítése szemiotikai textológiai keretben. In: DOBI EDIT—PETŐFI S. JÁNOS (szerk.): *Officina Textologica 4. Koreferáló elemek – koreferenciarelációk. Magyar nyelvű szövegek elemzése. Diskusszió*. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2000: 81–123.
- Nyelvjárási szövegek szövegnyelvészeti vizsgálatához. *Magyar Nyelvjárások XXXVIII*. Debrecen, 2000: 111–118.
- Egy kétlépcsős poliglott szövegmondat-elemző modell felépítéséről. In: PETŐFI S. JÁNOS—SZIKSZAINÉ NAGY IRMA (szerk.): *Officina Textologica 5. Grammatika – szövegnyelvészet – szövegtan*. Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2001: 98–111.
- Az organizációtípusok kérdéséhez. In: PETŐFI S. JÁNOS—BÉKÉSI IMRE—VASS LÁSZLÓ (szerk.): *Szemiotikai Szövegtan 13*. JGyTF Kiadó, Szeged, 2001: 23–37.

- Petőfi S. János—Dobi Edit: Utószó. In: PETŐFI S. JÁNOS (szerk.): *Officina Textologica 2. Koreferáló elemek – koreferenciarelációk. Magyar nyelvű szövegek elemzése*. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 1998: 238–261. (Internet-cím: http://mnytud.arts.klte.hu/off_text/2/ot2_tart.htm)
- Petőfi S. János—Dobi Edit: Tezaurisztikus explikációk alkalmazása a szemiotikai-textológiai koreferenciaelemzésben. In: DOBI EDIT—PETŐFI S. JÁNOS (szerk.): *Officina Textologica 4. Koreferáló elemek – koreferenciarelációk. Magyar nyelvű szövegek elemzése. Diskuszió*. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2000: 124–149.

Konferenciákon tartott előadások:

- A szöveg mint verbális elemekből építkező kommunikációs eszköz. (Egy lehetséges szöveg(mondat)-reprezentációs modell.): *Nyelvész doktoranduszok 2. szimpóziuma*. Szeged. 1998. november 20-22.
- A szövegmondatok ismert és új információ szerinti tagolásának elemzéséhez. (Pragmatikai aspektusok a szövegmondatok rendszernyelvészeti megközelítésében): Az “Egy poliglott szövegnyelvéseti-szövegtani kutatóprogram” keretében rendezett “A kontrasztív szövegnyelvéset aspektusai. (Lineárizáció: téma-réma szerkezet.)” konferencia. Debrecen, 2001. december 7.